

dof gevoel in de linker hand. Binnen korten tijd had zich het volledige beeld van een verlamming van den n. medianus ontwikkeld.

Na de inspuiting zag de assistent, die ingespoten had, niets, dat er op wijzen kon, dat er iets buiten de ader was gekomen. Ook pijn werd niet gevoeld en oogenschijnlijk was de inspuiting dus goed gelukt. Toch ligt het voor de hand aan te nemen, dat er een druppeltje in de diepte in de buurt van den n. medianus is terecht gekomen. Ook de volgende dagen ontwikkelde zich geen infiltraat.

Merkwaardig is eigenlijk, dat deze verwickeling zoo zelden gezien wordt bij intraveneuse inspuiting. Ge oefenden hebben toch allen op hun tijd nog wel eens een ongelukje, bijv. met neosalvarsaan, en toch is het ontstaan van een verlamming van den n. medianus na de hierbij voorkomende infiltraten iets onbekends.

Ik meen goed te doen op deze bijzonder schadelijke eigenschap van het CaCl_2 te wijzen, die het reeds in zeer kleine giften op zenuwweefsel kan ontvouwen.

Amsterdam, 7 Juli 1924.

C. H. DELPRAT.

BEWUSTE GEBORTEBEPERKING.

Het komt mij voor, dat VAN PELT in dit *Tijdschrift* van 21 Juni blijk geeft, sommige gedeelten van mijn verhandeling over het bevolkingsvraagstuk verkeerd te hebben begrepen.

Met statistieken komt men in het onderhavige geval niet verder. De wel hoge, doch betrekkelijk te lage geboortecijfers van de industrieplaatsen worden ook veroorzaakt door het gedeeltelijk voortbestaan van de plattelandsgewoonte van laat huwen en niet huwen, alsmede door vestiging van menschen met andere levensopvattingen. De invloed daarvan is voor vroegere tijdvakken, die men voor vergelijking niet kan missen, onmogelijk te bepalen en voor het heden zoo al niet onmogelijk, dan toch uiterst moeilijk. En in het gunstige geval werkt men met veel te kleine cijfers voor een goede slotsom. Voor de landbouwdorpen zijn de cijfers ook klein, doch zij dragen dit karakter al tientallen jaren. Eerst na 1908 begint daar een stijging als gevolg van vermeerderde welvaart en van eenige toeneming van de industrie.

In de dorpen, waar de landbouw het eenige of het hoofdmiddel van bestaan was, en waartoe ook het gebied van mijn vroegere praktijk behoorde, bestond geen bewuste niet geoorloofde en geen wel geoorloofde geboortebeperking. In mijn stuk heb ik getracht uiteen te zetten waarom. In economisch en hygiënisch opzicht hadden de latere kinderen het meestal beter dan de oudste in hun eerste jeugd. Wat de geneeskundige aanwijzing betreft, van den raad om zich te onthouden, dien ik hun gaf, kwam niet veel terecht. En ik moest mij wel bij dien raad bepalen, want aan een zoo geringe vruchtbaarheid op bepaalde tijdstippen, dat die practisch nihil is, zooals CAPELLMANN in zijn *Pastoral Medizijn*, hoofdstuk Die Ehe, zegt, geloof ik niet, en vermoedelijk sta ik daarin niet alleen.

VAN PELT zal nu wel begrijpen, dat ik mij zoo goed als niet (met uitzondering alleen van die enkele gevallen, waar geneeskundige aanwijzing bestond) met het geboortevraagstuk op het platteland heb ingelaten. Er bestond geen enkele reden om naar verschijnselen van niet geoorloofde geboortebeperking te zoeken. Ik heb daarnaar nooit gevraagd zelfs, wel wetende, dat die vraag een van het standpunt der menschen bezien, grove beleediging, een verdenking van misdrijf in zich sloot, en alleen daarom reeds diende achterwege te blijven. De geboortecijfers en huwelijks-cijfers zijn derhalve door mij niet gebezigd om na te gaan of de bewuste geboortebeperking in Brabant toeneemt. Die van het platteland hebben alleen gediend om mijn ervaring, dat de late huwelijken en het niet huwen het aantal geboorten kleiner maakt, dan men zou mogen verwachten, te bevestigen.

Wat de industriedorpen en steden betreft, zal men geen enkel cijfer vinden in mijn stuk. Mijn uitgangspunt is dan ook niet geweest de statistiek, doch de ervaring van anderen, die zeer goed op de hoogte zijn, die op een congres en in vergaderingen ongerustheid toonden over de te lage geboortecijfers in verband met de talrijke jonge en zeer jonge huwelijken. Hiermede konden natuurlijk alleen de

industrieplaatsen zijn bedoeld. Deze ernstige uitspraak zou zeer stellig achterwege zijn gebleven, wanneer zij niet gesteund werd door hetgeen men bij ervaring wist. Die uitspraken zijn voor mij voldoende. De bewuste, d.i. de niet geoorloofde geboortebeperving begint te komen. De vermoedens, die ik in de laatste jaren van mijn verblijf ten opzichte van deze plaatsen had, werden bevestigd.

Bij het vraagstuk der bewuste geboortebeperving komen twee factoren in aanmerking. De economische en gezinstoestanden brengen de verleiding en de godsdienstige factor remt. De eerste heb ik uitvoerig beschreven, de laatste niet. Klaarblijkelijk heeft VAN PELT een andere voorstelling van het begrip godsdienstigen factor dan ik. Ik versta daaronder niet de zederegels der katholieke kerk of de voorwaarden, waaronder geboortebeperving geoorloofd wordt. Die waren mij bekend, al was het goed van hem gezien deze in wijder kring bekend te maken. Naar deze zaken heb ik mijn patiënten nooit gevraagd. Onder godsdienstigen factor versta ik hier de afwijkingen van de zederegels, die de menschen zich al dan niet veroorloven, en de wijze, waarop de geestelijken hiertegen optreden. Daardoor wordt de kracht van de rem bepaald. Dat ontgaat natuurlijk aan mijn waarneming en beoordeeling.

De bewuste niet geoorloofde geboortebeperving is volgens de katholieke kerk een ernstig misdrijf. Wanneer men in andere streken den volbloed Nieuw-Malthusianen vraagt naar de reden van het geringe getal kinderen, dan krijgt men meestal (de huisarts zeker) alle inlichtingen. Maar in de industriedorpen en steden van Oost-Noordbrabant komt men zoo goed als niets te weten, zoolang de menschen nog niet geheel en al afvallig zijn geworden. Vóór dien tijd is het een ernstig misdrijf, dat zij aan leeken niet zullen bekennen. Daarom kon ik in mijn stuk schrijven, dat men met ondervraging niet verder komt.

Al berust het stukje van VAN PELT blijkbaar op een misvatting van de wel wat beknopte inleiding van mijn stuk, ik ben hem niettemin erkentelijk voor zijn belangstelling en voor zijn aanvulling. Ik hoop, dat die belangstelling zich te zijner tijd nog op andere wijze zal uiten, n.l. door ons mede te deelen of, en zoo ja, welke economische en gezinstoestanden er in zijn streek bestaan, die naast de godsdienstige de menschen zelfs niet aan een bewuste niet geoorloofde geboortebeperving doen denken, laat staan die toepassen. Want de kennis van de redenen, waarom men de bewuste geboortebeperving niet wil, is minstens even belangrijk als die, waarom men, alle ideële en godsdienstige opvattingen ten spijt, daartoe overgaat.

Velsen, 5 Juli 1924.

P. A. BARENTSEN.

VORMING VAN ADIPOCIRE.

Lang vóór FOURCROY (1790) vestigde onze landgenoot FREDRIK RUYSCH (1638—1731) de aandacht op dit verschijnsel, dat hij als jongeling waarnam.

Hij zegt (Alle de ontleed-, genees- en heilkundige werken van FRED. RUYSCH 1744 Amsterdam, dl. III, bldz. 1042): „Maar wie zou geloven, dat het onderzoeken „van lijken, die twintig, dertig, veertig en langer Jaaren in 't Graft gelegen hebben, „geneesheeren tot dienst kan strekken? Jongeling zijnde, en zelfs een bemorst „kleedt hebbende aangedaan, vergezelschapte ik de doodtgravers te middernacht, „op datze de graven voor my openen, en aldus gelegentheydt tot myne onderzoeking „geven zoude”. Hij geeft als zijn meening te kennen, dat het volksgeloof, hetwelk zegt, dat haren en nagels na den dood nog eenigen tijd doorgroeien, geen reden van bestaan heeft. Verder zegt hij dan: „Bij die gelegentheydt hebbe ik ook aangemerkt, dat (*pinguedo*) het vet van een mensch wel verandert wort, maar niet „zoodanig vergaet, gelijkewijs de andere delen van 't lichaam: want het wort „zo hardt als (*sebum, adeps*) smeer of ongel, en zoodanig blijft het”.

Ook zegt hij nog: „Ik hebbe toen ook gezien, dat zommige dode lichamen, „met haar gedaante een zwarte slijk verbeelden, dat andere hardt, droog, en in „gekrompen waren, en zommige, dog zeer zeltzaam, in een grijscouleurde stof „veranderden; enz.”.

Geldermalsen, 5 Juli 1924.

F. M. G. DE FEYFER,